

Tegen het dieren sentiment

(1) Vooropgesteld: ik ben jarenlang vegetariër geweest en nog altijd vermijd ik varkensvlees, laat staan dat ik een gerecht als foie gras of verse kreeft tot me neem. Dieren netjes behandelen behoort in mijn ogen tot het pakket dat wij beschaving noemen. Dat ook wat dat betreft het paradijs nog lang niet bereikt is, dat de wetgeving altijd beter kan: ik zeg het mijn dierenvrienden graag na. Het sentiment dat dit land de laatste jaren echter tentoonspreidt voor alles wat vleugels, pels, poten of staart bezit, bevalt me heel matig. Nog minder bevalt me dat 'wij van de media' daar zo klakkeloos in meegaan.

(2) Ooit waren berichten uit het dierenrijk immers het exclusieve domein van de regionale pers en van kranten als *De Telegraaf* en het *AD*. Alleen in de zomermaanden sloop ook elders wel eens een eiken-processierups of babykrokodil de kolommen binnen. Tegenwoordig bedrijven alle dagbladen het hele jaar door met evenveel geestdrift dierenjournalistiek en vooral: met evenveel ernst.

(3) *Trouw* kent tegenwoordig maar liefst twee dagelijkse pagina's voor de groene lezer, waarbij dierenberichten ('Hommel helpt aardappelboer') uiteraard zelden ontbreken. Ook in de rest van de krant rukken ze op.

(4) Bij *de Volkskrant* gaat haast geen dag voorbij of je treft er dierennieuws in aan. Wil *Trouw* ook nog wel eens opbeurende berichten brengen, de *Volkskrant*redactie benadrukt bij voorkeur de tobberige kant van het thema, met koppen als 'Europa is

gevaarlijk trekgebied voor roofvogels' en 'Het tsjirrlie van de veldleeuwerik is steeds minder vaak te horen'. De terugkerende boodschap is: het gaat onherroepelijk bergafwaarts. En wee degene die deze mantra niet serieus genoeg neemt.

(5) Onlangs maakte de staatssecretaris van Economische Zaken bekend dat de overheid niet langer alle bedreigde diersoorten ten koste van alles wil redden. Onmiddellijk kwam *de Volkskrant* met een verhaal waarin dierenbeschermers ongehinderd hun beklag mochten doen. Stoppen met bijvoorbeeld het korenwolfproject, zeiden zij, zou 'pas echt onverantwoord zijn'. Waarom precies maakten ze niet duidelijk. De verslaggever nam genoeg met het kulargument dat de korenwolf symbool staat voor een landschap waarvan 'de mensen' niet willen dat het verdwijnt.

(6) *NRC Handelsblad* heeft een uitgesproken oog voor berichten uit *peer reviewed* wetenschappelijke tijdschriften – al haalt de krant de neus niet op voor nieuwtjes à la 'Olifantenmoeder en jong in Emmen overleden'. Ook bij het liberale avondblad ontbreekt de tobberige toon zelden. Illustratief was een verhaal over natuurfilms, waarin de verslaggeefster zich afvroeg: 'Hoe realistisch zijn schitterende *BBC*-producties als *Planet Earth* (2006) en *Life* (2009) als ze niets zeggen over het feit dat één op de drie zoogdiersoorten en één op de vier reptielensoorten bedreigd wordt? Is puur natuur in beeld zo langzamerhand niet een pure leugen?'

(7) Wanneer het taboe op dieren-nieuws precies verdween, laat zich lastig aanwijzen. Het staat wel vast
90 dat er géén wilsbesluit aan vooraf is gegaan. De media weerspiegelen slechts de tijdgeest en die ligt nu eenmaal meer dan ooit in aanbidding voor Moeder Natuur.

95 (8) Gezonken cultuurgoed is bijvoorbeeld de opvatting dat de mens niet meer is dan een rechtoplopend dier, een aangeklede aap, een toevallig stapje in de evolutie. Volgens dit
100 nieuwe dogma is de grens tussen de soorten vaag en hooguit gradueel, dus mogen wij ons vooral niks verbeelden. De steilste aanhangers van dit gedachtegoed kennen een fraai
105 scheldwoord voor wie niet in hun waarheid gelooft: dan ben je een ‘speciëcist’¹⁾. En ‘antropocentrisme’²⁾ is in hun ogen net zo verwerpelijik als racisme.

110 (9) Niet vreemd dat in zo’n klimaat niemand meer opkijkt van de geavanceerde, uitstekend geoutilleerde dierenambulances die door onze straten rijden. Noch van de lommer-
115 rijke dierenbegravingplaatsen waar je Pluto of Minoes met een gedenksteen gepaste eer kunt bewijzen. Noch van huisdieren die op dieet moeten omdat hun baasjes ze vol-
120 proppen. Zulke fenomenen mogen in pakweg de Sahel, de Swatvallei of de Gazastrook wat lastig uit te leggen zijn, hier dienen wij zoiets volstrekt normaal te vinden.

125 (10) Geen wonder ook dat de meerderheid van het Nederlandse volk voorstander is van het verankeren van dierenrechten in de Grondwet. In de milde variant gelden die rechten
130 uitsluitend voor aansprekende wezens als de gorilla, de koe en de kat. De diehards vinden dat ook minder

aansprekende soorten als de wesp, de rat en de tijgermug in de rechten
135 mogen delen.

(11) Vanzelfsprekend laat deze malligheid ook journalisten niet onberoerd. Tegelijkertijd blijft hun ijver in het brengen van dieren-nieuws
140 een tikje merkwaardig. In de journalistiek geldt immers één gouden regel: dat de zon elke dag opkomt, is niks bijzonders. Pas als hij op een ochtend niet aan de horizon ver-
145 schijnt, komen de pennen in beweging. Ofwel: het ongewone leidt tot berichtgeving, niet het doodnormale. In het dierenrijk, zou je zeggen, gebeurt zelden iets nieuwswaardigs.

150 Dieren komen ter wereld, ze scharrelen hun kostje bij elkaar, ze planten zich voort en ze gaan dood – op al dan niet gewelddadige wijze. Zeker, zo gaat het bij ons mensen ook.

155 Dieren schrijven daarentegen geen boeken, ze maken geen films, ze handelen niet in goederen en ze doen geen uitvindingen. Waarom zou een zichzelf respecterend nieuws-
160 medium überhaupt geïnteresseerd in ze zijn? Dat nu blijkt een volkomen achterhaalde gedachte.

(12) Neem de bultrug die vorig jaar december een verkeerde afslag nam
165 en jammerlijk strandde op een zandplaat bij Texel: een potvis met pech – niet meer, niet minder. Maar het beest kreeg zelfs een naam! En dagenlang waren de reddingspogingen voor Johannes (die later
170 Johanna bleek) niet uit de media weg te slaan. Zo mochten deskundigen zich buigen over het wezen van de bultrug, dan wel de publiciteit plaatsen in historisch perspectief. Zulke zeebeesten, wist men, spraken in vroeger eeuwen reeds tot de volks-
175 verbeelding. Dus zoveel nieuws was

er niet onder de zon.

180 **(13)** Dat klopt. Anders dan voorheen kun je echter in dit tijdsgewricht van één ding verzekerd zijn: de schuld belandt uiteindelijk bij de mens.

185 Accepteren dat Moeder Natuur nu eenmaal wrede, uiterst onsympathieke trekjes heeft – het wil er heden ten dage niet meer in. Zij kan geen kwaad meer doen. Er moet dus een zoektocht op gang komen naar

190 menselijke verantwoordelijken. De kwestie leidde zelfs tot Kamervragen over ‘de martelgang van bultrug Johannes’. Het beest had nog geleefd als de reddingsdiensten

195 maar beter hun best hadden gedaan. Tekenend was hoe de minister van Economische Zaken daarop reageerde. Hij hoefde geen lachje te onderdrukken. Noch zei hij dat hij wel wat

200 anders aan zijn hoofd had dan debatteren over een gesneefde potvis. De minister antwoordde dat bultruggen dieren zijn ‘waar we allemaal een warm gevoel voor hebben’. En zegde toe dat er een ‘protocol’ zou komen, opdat de overheid voortaan precies zou weten wat haar te doen stond.

205 **(14)** Dat protocol kwam er, compleet met een aan te stellen ‘strandingscoördinator’ en te volgen rampscenario’s. Hoeveel geld ermee gemoeid is, weet ik niet. Dat zo wederom de valse illusie wordt gewekt als zou de overheid alle dierenleed kunnen voorkomen, weet ik wel. Intussen concurreerde de berichtgeving rond de bultrug wekenlang met echte nieuwsfeiten uit Nederland en de rest van de wereld.

220 **(15)** Opvallend aan de wijze waarop de kranten dierennieuws brengen, is de volstrekt morele consensus. Of het nu gaat om *NRC Handelsblad*, *Trouw* of de *Volkskrant*, bij allemaal schemert op de achtergrond de over-

tuiging dat homo sapiens het lelijk heeft verprutst. Het dier geldt als het onbedorven wezen dat de mens al héél lang niet meer is. Dieren zijn per

230 definitie goed, mensen per definitie slecht. Behalve als ze tot het gilde der dierenbeschermers en/of dierenactivisten behoren. Dan hoeven ze geen enkel kritisch vraagje te vrezen.

235 **(16)** Wie daarentegen in dit eensgezinde koor een dissident geluid laat horen, wacht een heel ander onthaal. In 2011 publiceerde filosoof Bas Haring zijn boek *Plastic panda’s*, waarin hij onder meer inging op de argumenten van natuurbeschermers die elke planten- en diersoort koste wat kost voor uitsterven willen behoeden. Zijn stelling: daar hoeven

245 wij ons niet zoveel zorgen over te maken. Uitsterven hoeft niet altijd rampzalig te zijn. **(17)** Interessant punt, zou ik zeggen. Op z’n minst een serieus debat

250 waard. Dat had ik gedacht. De verzamelde dierenvrienden kropen weliswaar onmiddellijk achter hun toetsenbord, maar alleen om aan het schuimbekken te slaan. De opinie-

255 pagina’s plaatsten hun stukken nog ook. Zo waren er milieufilosofen die Haring onwetenschappelijkheid verweten en een ‘achteloze manier van denken’. Er was een evolutiebioloog

260 die hem op ‘een cruciale denkfout’ had betrap, een briefschrijver die hem ‘een bekrompen leefwereld’ toedichtte. Een redacteur van *NRC Handelsblad* maakte het nog bonter. Hij blogde dat Harings ‘vrije geredeneer’ hem ‘gevaarlijker’ maakte dan ‘de beul die op gezette tijden zijn poedel een rotschop geeft’. Hij vond dat deze ‘natuurbaar’ aangegeven diende te worden bij 114, het toen net ingestelde alarmnummer voor dierenmishandeling.

(18) Dat dierenvrienden niet per se ironische wezens zijn, heb ik trouwens ook zelf mogen ondervinden. Als columnist weet ik inmiddels zo'n beetje welke van mijn stokpaardjes lezers tot razernij drijven. Als ik bijvoorbeeld wijsneus over verwend prinsesjes of over het sluimerend antisemitisme, is het strijk en zet raak. Maar de hatelijkste ad hominems³⁾ kwamen na columns waarin ik me vrolijk had gemaakt over dierenliefde.

(19) Is dit alles erg? Of zijn het decadente uitwassen van een samenleving die zelfs in tijden van economische crisis nauwelijks echte problemen kent? Dat laatste zou troostend zijn, maar persoonlijk was ik nogal ondersteboven door een bericht dat ik onlangs aantrof in dagblad *Trouw*.

naar: Elma Drayer

uit: Vrij Nederland, 5 oktober 2013

Elma Drayer is journalist, essayist, columnist en eindredacteur.

noot 1 speciëcist: iemand die discrimineert naar soort, in het bijzonder: iemand die de mens bevoordeelt boven het dier

noot 2 antropocentrisme: neiging om de mens centraal te stellen en als referentiepunt te beschouwen

noot 3 ad hominem: tegen de persoon, vrij te vertalen als 'persoonlijke aanval'

Uit Amerikaans onderzoek was gebleken dat proefpersonen méér empathie voelden met mishandelde dieren dan met mishandelde mensen. Preciezer: een gemolesteerde hond leverde bij hen méér emoties op dan een in elkaar geslagen volwassene. Nog preciezer: de ondervraagden vonden mishandelde mensenbaby's best zielig, maar 'het meeste medeleven' ging uit naar mishandelde puppy's.

(20) Dit is precies waartoe het hedendaagse dierensentiment kan leiden en het is precies wat me er zo matig aan bevalt – om de simpele reden dat elke ideologie die de mens achteloos naar het tweede plan verwijst argwaan verdient. Het wordt tijd voor een nieuw humanisme.

Tekst 1 Tegen het dierensentiment

Tekst 1 begint in de eerste alinea met het ontkrachten van een mogelijk bezwaar tegen de schrijver als persoon.

1p 1 Welk mogelijk bezwaar wordt er ontkracht?

Na de inleiding is tekst 1 onder te verdelen in drie delen.

Deze achtereenvolgende delen kunnen van de volgende kopjes worden voorzien:

deel 1: De media en het dierensentiment

deel 2: Verklaring media-aandacht voor het dierensentiment

deel 3: Eenzijdige benadering van het dierennieuws

1p 2 Bij welke alinea begint deel 2?

1p 3 Bij welke alinea begint deel 3?

1p 4 Formuleer in eigen woorden het centrale standpunt van de tekst dat al in alinea 1 wordt verwoord.

Geef antwoord in een of meer volledige zinnen en gebruik voor je antwoord niet meer dan 20 woorden.

In de alinea's 2 tot en met 6 is sprake van een standpunt en argumentatie.

2p 5 Vat dit standpunt en de bijbehorende argumentatie samen.

Geef antwoord in een of meer volledige zinnen en gebruik voor je antwoord niet meer dan 30 woorden.

In alinea 5 wordt kritiek gegeven op de argumenten waarmee dierenbeschermers bijvoorbeeld het korenwolfproject verantwoorden.

1p 6 Welk verwijt wordt deze dierenbeschermers gemaakt?

De dierenbeschermers

A geven geen echt bewijs voor hun standpunt.

B klagen over zaken die niet de moeite waard zijn.

C maken gebruik van verkeerde vergelijkingen.

D overdrijven het belang van hun standpunt.

‘Volgens dit nieuwe dogma is de grens tussen de soorten vaag en hooguit gradueel, dus mogen wij ons vooral niks verbeelden.’ (regels 99-103)

1p 7 Leg in eigen woorden uit wat met dit nieuwe dogma bedoeld wordt.

Geef antwoord in een of meer volledige zinnen en gebruik voor je antwoord niet meer dan 20 woorden.

‘Gezonken cultuurgoed is bijvoorbeeld de opvatting dat de mens niet meer is dan een rechtoplopend dier, een aangeklede aap, een toevallig stapje in de evolutie.’ (regels 95-99)

Bovenstaande uitspraak wordt verder uitgewerkt in de alinea’s 8 tot en met 11.

- 1p **8** Citeer het woord uit de alinea’s 8 tot en met 11 waarin het oordeel over deze opvatting het best naar voren komt.

‘Tegelijkertijd blijft hun ijver in het brengen van dierennieuws een tikje merkwaardig.’ (regels 138-140)

- 2p **9** Leg op grond van de informatie in alinea 11 uit waarom dit merkwaardig is.

Geef antwoord in een of meer volledige zinnen en gebruik voor je antwoord niet meer dan 25 woorden.

Om de functies van alinea’s aan te duiden worden onder andere de volgende functiewoorden gebruikt: constatering, definitie, gevolg, oorzaak, verklaring, voorwaarde en weerlegging.

- 1p **10** Welke functie hebben de alinea’s 9, 10 en 11 samen ten opzichte van alinea 8?

Kies één van bovenstaande functiewoorden.

In alinea 12 wordt het voorbeeld van het nieuwsbericht over de bultrug gebruikt als een argument bij een standpunt.

- 1p **11** Welk standpunt is dat?

Citeer het tekstfragment dat dit standpunt verwoordt.

In alinea 13 wordt een ontwikkeling verondersteld in het denken over de natuur.

- 2p **12** Formuleer deze ontwikkeling in je eigen woorden.

Beschrijf daarbij de situatie vroeger en nu.

Geef antwoord in een of meer volledige zinnen en gebruik voor je antwoord niet meer dan 25 woorden.

‘Tekenend was hoe de minister van Economische Zaken daarop reageerde.’ (regels 196-198)

- 1p **13** Leg in eigen woorden uit waarom de reactie van de minister ‘tekenend’ genoemd wordt.

Geef antwoord in een of meer volledige zinnen en gebruik voor je antwoord niet meer dan 20 woorden.

‘Intussen concurreerde de berichtgeving rond de bultrug wekenlang met echte nieuwsfeiten uit Nederland en de rest van de wereld.’
(regels 215-219)

- 2p 14 Leg in eigen woorden uit waarom de berichtgeving rond de bultrug geen echt nieuwsfeit is, volgens de tekst.
Baseer je antwoord op alinea 11.
Geef antwoord in een of meer volledige zinnen en gebruik voor je antwoord niet meer dan 25 woorden.

‘Wie daarentegen in dit eensgezinde koor een dissident geluid laat horen, wacht een heel ander onthaal.’ (regels 235-238)

- 2p 15 Welke twee voorbeelden worden opgevoerd als argumenten bij dit standpunt?

In alinea 19 wordt het voorbeeld van het Amerikaanse onderzoek naar de mate van empathie voor dieren en mensen aangehaald.

- 1p 16 Wat is de belangrijkste functie van dit voorbeeld, gelet op de strekking van de tekst?
Dit onderzoek wordt vooral aangehaald om
- A aan te tonen dat empathie een te grote rol speelt bij de sentimenten over mens en dier.
 - B een antwoord te geven op de vraag of dierenliefde in de media anders vorm kan krijgen.
 - C het beeld te bevestigen dat dierenliefhebbers te weinig empathisch vermogen voor mensen hebben.
 - D te demonstreren dat het huidige dierensentiment vervelende gevolgen kan hebben.

‘Het sentiment dat dit land de laatste jaren echter tentoonspreidt voor alles wat vleugels, pels, poten of staart bezit, bevalt me heel matig. Nog minder bevalt me dat “wij van de media” daar zo klakkeloos in meegaan.’
(regels 12-17)

- 1p 17 Wat is het belangrijkste argument uit de tekst voor deze uitspraken?
Geef antwoord in een of meer volledige zinnen en gebruik voor je antwoord niet meer dan 15 woorden.
- 1p 18 Wat zou het best gezien kunnen worden als de onderliggende hoofdvraag van tekst 1?
- A Hoe kan het huidige dierensentiment uiteindelijk uit de Nederlandse media worden verbannen?
 - B Hoe komt het dat het huidige dierensentiment niet meer weg te denken is uit de Nederlandse media?
 - C Waarom is het erg dat het huidige dierensentiment in de Nederlandse media zo alomtegenwoordig is?
 - D Wat kunnen de Nederlandse media doen om het huidige dierensentiment aan te pakken?

- In een tekst kunnen verschillende argumentatieschema's voorkomen.
- 1p 19 Van welk argumentatieschema is in tekst 1 vooral gebruikgemaakt?
Er is vooral gebruik gemaakt van argumentatie op basis van
- A een oorzaak-gevolgrelatie.
 - B kenmerk of eigenschap.
 - C vergelijking.
 - D voorbeelden.
- 2p 20 Welke zin drukt het best de hoofdgedachte uit van tekst 1?
- A Het huidige dierensentiment, vooral ook in de Nederlandse media, verdient achterdocht omdat het mensen minder belangrijk maakt dan dieren.
 - B Het huidige schuldgevoel van veel Nederlanders over dierenleed dat normaal is in de natuur, verdient afkeur in plaats van aandacht van de media.
 - C Het is jammer dat de Nederlandse media meegaan met een tijdgeest waarin de mensen evenveel waard zijn als de dieren.
 - D Het is vreemd dat de Nederlandse media consensus tonen over het belang van dieren in het nieuws en dat kritiek hierop geen gehoor vindt.

Bronvermelding

Een opsomming van de in dit examen gebruikte bronnen, zoals teksten en afbeeldingen, is te vinden in het bij dit examen behorende correctievoorschrift, dat na afloop van het examen wordt gepubliceerd.